

Dil Bilgisinin Temel Kavramları

Perihan Gülce ÖZKAYA¹

GİRİŞ

Dil, insanların iletişim kurmak, düşüncelerini ifade etmek, duygularını paylaşmak ve bilgi aktarmak için kullandığı en temel araçlardan biridir. Dil bilgisi ise bu önemli aracın etkili ve doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayan yapı taşıdır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2023) “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim; gramer” olarak tanımlanan dil bilgisi, bir dilin kullanımını ve dil bilgisi kurallarının işleyişini ses, anlam, biçim ve söz dizimi bakımından açıklar.

Dil bilgisi öğretimi, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine, daha etkili iletişim kurmalarına ve dilin yapısını anlamalarına yardımcı olmayı amaçlayan kapsamlı bir süreçtir. Dil bilgisine hâkim olan bireyler; iletişimlerini daha etkili bir şekilde gerçekleştirebilir, duygu ve düşüncelerini hem yazılı hem de sözlü olarak daha açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilirler. 2019 tarihli İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, “dilın anlam ve iletişim boyutuna önem verildiği; öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımların beceri alanları içinde artan bir yoğunlukla ve aşamalı olarak yapılandırıldığı” belirtilmiştir (MEB, 2019). Dil bilgisi kazanımlarına temel dil becerileri olarak ifade edilen anlama ve anlatma becerilerinin altında yer verilmesi, dil bilgisinin dil becerilerinden ayrı düşünölemeyeceğinin

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi AD., gozkaya@mu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9630-9739

Resim 1. Anlatım Bozuklukları Konusuna İlişkin Kavram Karikatürü Örneği
(Storyboardthat web 2.0 aracı ile hazırlanmıştır.)

Kavram karikatürleri kâğıt kalem kullanılarak elde çizilebileceği gibi web 2.0 araçları kullanılarak dijital ortamda da tasarlanabilmektedir (Divrik, 2023). Derslerde kavramların öğretiminde, kavram yanlışlarını gidermede bir öğrenme aracı olarak kullanılabilmesinin yanında dersin değerlendirme aşamasında öğrencilerin bireysel ya da grup olarak kavram karikatürleri hazırlamalarının sağlanmasıyla da sınıf içi etkileşimi arttırıcı, öğrenmeyi destekleyici bir değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö. (2019). *Eğitimde yaratıcı drama* (4. Baskı). Yapı Kredi.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil (ana çizgileriyle dilbilim)* (4. Baskı). Türk Dil Kurumu.
- Arıcı, A. F. (2006). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji-yöntem ve teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 299-307.
- Baş, B. (2014). Okuma ve dinleme eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi. M. Özbay (Ed.), *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi* içinde (1. Baskı, ss. 197-226). Pegem Akademi.
- Bolton, G. (2013). *Drama as education: An argument for placing drama at the center of the curriculum*. Taylor & Francis.
- Can, F. (2020). Dil bilgisi öğretimi. S. Alyılmaz ve B. Ürün Karahan (Ed.), *Dil bilgisi öğretimi* içinde (1. Baskı, ss. 109-127). Kriter.
- Celce-Murcia, M. (2001). *Teaching English as a second or foreign language*. Heinle & Heinle Publishers.
- Coşkun, M. V. (2015). *Türkçenin ses bilgisi* (Gözden geçirilmiş yeni basım). Bilge Kültür Sanat.
- Crystal, D. (2010). *The Cambridge encyclopedia of language* (3. Baskı). Cambridge University Press.

- Çeçen, M. A. ve Aytaş, G. (2008). Metne dayalı dil bilgisi öğretiminin sekizinci sınıf öğrencilerinin dil bilgisi başarısına etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 133-149.
- Divrik, R. (2023). Dijital destekli kavram karikatürlerinin özel yetenekli 4. sınıf öğrencilerinin matematik dersi motivasyonlarına etkisi: Karma yöntem araştırması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 12(2), 406-419.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 275-284.
- Dolunay, S. K. ve Koçyiğit, S. (2023). Drama yönteminin öğrencilerin dil bilgisi tutumlarına etkisi: Bir karma yöntem araştırması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 491-508.
- Doughty, C. ve Williams, J. (1998). *Focus on form in classroom second language acquisition*. Cambridge University Press.
- Duran, E., ve Ertan-Özen, N. (2017). Dijital öyküler ve Türkçe eğitiminde kullanımı. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-105.
- Educational Uses of Digital Storytelling. (2004). <https://digitalstorytelling.coe.uh.edu/>
- Ellis, R. (2008). *The study of second language acquisition* (2. Baskı). Oxford University Press.
- Erdem, İ. (2014). Konuşma eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi. M. Özbay (Ed.), *Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi* içinde (1 Baskı, ss. 229-260). Pegem Akademi.
- Ergin, M. (2007). *Türk dil bilgisi*. Bayrak.
- Eroğlu-Çopur, D. (2022). Dil bilgisi konularını sezdirerek öğretmede metin temelli dijital öykünün etkisi. *Turkish Studies-Education*, 17(6), 1455-1485.
- Fromkin, V., Rodman, R., ve Hyams, N. (2013). *An introduction to language* (10. Baskı). Cengage Learning.
- Güneş, F. (2013a). *Türkçe öğretimi (yaklaşımlar ve modeller)*. Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2013b). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Journal of Language and Literature*, 2(7), 71-92.
- Güneş, F. (2013c). Yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9 (3), 171-187.
- Güneş, F. (2014). Konuşma Öğretimi Yaklaşım ve Modelleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(1), 1-27.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe dilbilgisi* (9. Baskı). Engin.
- İltar, L. (2021). Dil edinimi, dil öğrenimi/öğretimi üzerine temel tartışmalar. E. Boylu ve L. İltar (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi-politika, program, yöntem ve öğretim* içinde (3. Baskı, ss. 1-26). Pegem Akademi.
- Jakes, D. S. ve Brennan, J. (2005). Capturing stories, capturing lives: An introduction to digital storytelling. http://www.jakesonline.org/dst_techforum.pdf
- Johnson, J. (2018). *Research methods in psychology*. W. W. Norton & Company.
- Keogh, B., & Naylor, S. (1999). Concept cartoons, teaching and learning in science: An evaluation. *International Journal of Science Education*, 21(4), 431-446.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri* (3. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Krashen, S. D. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Pergamon.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). Zihinsel ve fiziksel bir süreç olarak okuma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 15-29.
- Kurudayıoğlu, M. ve Bal, M. (2014). Ana dili eğitiminde dijital hikâye anlatımlarının kullanımı. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 74-95.
- Lambert, J. (2013). *Digital storytelling: Capturing lives, creating community* (4. Baskı). Routledge.
- Larsen-Freeman, D. ve Anderson, M. (2011). *Teaching grammar: From rules to reasons*. Heinle Cengage Learning.
- Lasica, J. D. (2010). Digital storytelling: A tutorial in 10 easy steps. <https://www.socialbrite.org/2010/07/15/digital-storytelling-a-tutorial-in-10-easy-steps/>

- Lewis, M. (1993). *The lexical approach: The state of ELT and a way forward*. Language Teaching Publications.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Morra, S. (2013). 8 steps to great digital storytelling. <https://edtechteacher.org/8-steps-to-great-digital-storytelling-from-samantha-on-edudemic/>
- O'Grady, W., Archibald, J., Aronoff, M. ve Rees-Miller, J. (2010). *Contemporary linguistics: An introduction* (6. Baskı). Bedford.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (2. Baskı). Öncü.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I* (2. Baskı). Öncü.
- Özkaya, P. G. (2017). *Bilgi teknolojilerine dayalı hikâye anlatımıyla öbek-anlam ilişkisinin kavranması* (Tez No. 497488) [Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özkaya, P. G. (2020). Dijital öykülerin Türkçe dil becerilerinin gelişimine etkisi: Bir meta analiz çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1386-1405.
- Özkaya, P. G. (2022). Investigating research trends on digital storytelling: A bibliometric and visualized analysis. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 379-396.
- Özkaya, P. G., ve Altuntaş, M. (2021). Kök ve eklerin öğretiminde masallardan yararlanma: Bir yaratıcı drama uygulaması örneği. *International Journal of Languages'Education and Teaching*, 9(4), 219-231.
- Özkaya, P. G. ve Coşkun, M. V. (2018). Dil Bilgisine Yönelik Tutum Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 636-651.
- Özkaya, P. G., ve Coşkun, M. V. (2019). The effect of understanding phrase-meaning relationship through digital storytelling on academic achievement and retention. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 14(3), 200-236.
- Potur, Ö. (2023). Dinleme becerisi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 126-150.
- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press.
- Roach, P. (2009). *Fonetik ve fonoloji* (Çev.: Ş. Kaya). Multilingual Yayıncılık.
- Robin, B. R. (2016). The power of digital storytelling to support teaching and learning. *Digital Education Review*, (30), 17-29.
- Sadık, A. (2008). Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning. *Educational Technology Research and Development*, 56(4), 487-506. <https://doi.org/10.1007/s11423-008-9091-8>
- Saville-Troike, M. (2012). *Introducing second language acquisition* (2. Baskı). Cambridge University Press.
- Smith, J. (2019). *Introduction to research methods in psychology*. Cambridge University Press.
- Suntharesan, V. (2013). Implicit grammar teaching activities. *Language in India*, 13(6), 610-617.
- Şahin, E. K. ve Arseven, İ. (2021, Mayıs). Dil bilgisi öğretiminde sezdirme yönteminin kullanımı. 5. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 92-11). <http://www.icoess.com/upload/faf0c89d-b8d6-43dd-b0fb-de7b04a082ce.pdf>
- Şimşek, T., Topal, Y., Maden, S. ve Şahin, A. (2010). İlköğretim II. kademe Türkçe dersinde zarf (belirtec) konusunun drama yöntemi kullanılarak öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 40(186), 106-120.

- Tanrikulu, L., ve Alptekin, G. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde aktif öğrenme teknikleri ve uygulama örnekleri. *Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu Dil, Tarih, Coğrafya Tam Metin bildiri Kitabı* içinde (ss. 1-11). https://www.researchgate.net/profile/Lokman-Tanrikulu/publication/338486228_ACTIVE_LEARNING_TECHNIQUES_AND_PRACTICE_EXAMPLES_IN_TEACHING_TURKISH_AS_A_FOREIGN_LANGUAGE/links/5e172383a6fdcc2837638e8c/ACTIVE-LEARNING-TECHNIQUES-AND-PRACTICE-EXAMPLES-IN-TEACHING-TURKISH-AS-A-FOREIGN-LANGUAGE.pdf
- Teke, S. ve Gedizli, M. (2016). Drama technique in teaching pronouns in Turkish. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 12(5), 1056-1066.
- Temizkan, M. ve Erbilen, M. (2020). Öz düzenlemeye dayalı yaratıcı yazma etkinliklerinin öykü yazma becerisi üzerindeki etkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 8(1), 32-50.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2023). <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkel, A. ve İnnalı, H. Ö. (2020). Dil bilgisi öğretimi ve oyun. A. Pehlivan ve İ. S. Aydın (Ed.), *Dil bilgisi öğretimi* içinde (1. Baskı, ss.215-186). Pegem Akademi.
- Uçak, S. (2016). Dil öğrenimi ve edinimi üzerine bir tartışma. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 1(1), 65-80.
- Uyumaz, G. ve Bayat, N. (2020). Dilbilgisi öğretiminde ölçme ve değerlendirme. A. Pehlivan ve İ. S. Aydın (Ed.), *Dil bilgisi öğretimi* içinde (1. Baskı, ss. 259-279). Pegem Akademi.
- Yeşilyurt, E. (2011). 6. sınıflarda yapım eklerinin öğretimine yaratıcı drama yönteminin etkisi (Tez No. 278825) [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, E. (2014). *Temel dil bilgisi terimleri sözlüğü*. Pegem Akademi.